

DOI: <https://doi.org/10.34921/amj.2025.1.001>

İKİNCİLİ TAM ADENTİYANIN ORTOPEDİK MÜALİCƏSİNDƏN SONRA PASİYENTLƏRİN HƏYAT KEYFİYYƏTİ

Y.İ.Bayramov*Azərbaycan Tibb Universitetinin Ortopedik stomatologiya kafedrası, Bakı, Azərbaycan*

Xülasə. Məqələdə ikincili tam adentiyanın tam çıxarılan lövhəli protezlə ortopedik müalicəsindən sonra pasiyentin həyat keyfiyyətinin öyrənilməsinə dair tədqiqatın nəticələri əks etdirilmişdir. Tədqiqata 45-90 yaş arasında 102 (50,0%) kişi, 102 (50,0%) qadın olmaqla 204 pasiyentin müayinəsinin nəticələri əks etdirilmişdir. Bundan ötrü təkmilləşdirilmiş üsulla ortopedik müalicədən əvvəl və 33 gün sonra həyat keyfiyyətini qiymətləndirmək üçün OHIP-14 Ru sorğu anketindən istifadə edilmişdir. İkincili tam adentiyanın ortopedik müalicəsindən 33 gün sonra pasiyentlərin həyat keyfiyyətində yaxşılaşma müşahidə edilmişdir. Müalicədən sonra 60-74 yaşlı pasiyentlərin həyat keyfiyyəti 1,2 dəfə yaxşılaşır ki, bu da 45-59 yaşlı pasiyentlər üçün göstəricini üstələyir. Müalicədən sonra nisbətən böyük yaş qruplarından olan pasiyentlərin həyat keyfiyyəti xüsusilə yüksək olur. 75-90 yaşlı pasiyentlərin həyat keyfiyyəti 1,4 dəfə yaxşılaşır ki, bu da 45-59 və 60-74 yaşlı pasiyentlər üçün göstəricini üstələyir. İkincili tam adentiya zamanı tam çıxarılan lövhəli protezlərin təkmilləşdirilmiş üsulla hazırlanması digər ortopedik müalicə növlərinə nisbətən həyat keyfiyyətinin daha çox yaxşılaşması ilə nəticələnir.

Açar sözlər: ikincili tam adentiya, tam çıxarılan lövhəli protez, ortopedik müalicə, həyat keyfiyyəti, OHIP-14 Ru anketi

Ключевые слова: вторичная полная адентия, полный съёмный пластиночный протез, ортопедическое лечение, качество жизни, опросник OHIP-14 Ru

Key words: Secondary full adentia, full removable plastic prosthesis, orthopedic treatment, quality of life, OHIP-14 Ru questionnaire

Müasir estetik stomatologiyada ikincili tam adentiya (İTA) zamanı tam çıxarılan lövhəli protezlərin (TÇLP) hazırlanması nəinki dişlərin olmamasını aradan qaldırır, okklyuziyanı bərpa edir, həm də stomatoqnatik sistemə gözəllik bəxş edir [1,2]. Eyni zamanda, ağız boşluğunda dişlərin olmasının optik xüsusiyyətləri estetik görünüşün əsas komponentləri hesab edilir.

Buna görə də İTA-nın ortopedik müalicəsi zamanı hazırlanmış TÇLP-lər itirilmiş dişlərlə bərabər, rezorbsiyaya uğramış sümük toxumasını və atrofiyaya məruz qalmış yumşaq toxumanı əvəz etməli, akril bazis protez sahəsinin relyefini, süni dişlər isə diş qövsünü özündə əks etdirməlidir.

İTA zamanı ortopedik müalicə bərpaedici müalicə metodudur və onun aparılması stomatoqnatik sistemdə rezorbsiyanı və atrofik prosesləri zəiflədə və daha funksional və kosmetik effekt verə bilər [3].

Ağız boşluğunda dişlər əsasən kariyes və parodont xəstəliklərinin ağırlaşması və sistem xəstəlikləri nəticəsində itirilərək ikincili tam

adentiya (İTA) yaranmasına səbəb olur. İTA zamanı stomatoqnatik sistemdə patoloji dəyişiklik əmələ gəlir [4]. Əng və çənə sümüklərinin cismi və şaxələri nazıqlaşır, çənə bucağı tədricən kütləşir, burun-dodaq şırımları dərinləşir, ağız bucaqları aşağı sallanır. Üz-çənə nahiyyəsində aşağı 1/3 hissənin hündürlüyü azalır, üst çənənin alveol çıxıntısındakı atrofik proseslər vestibulyar tərəfdə, alt çənədə isə oral tərəfdə üstünlük təşkil etdiyindən “qocalıq progeniyası” adlanan klinik vəziyyət əmələ gəlir [5].

Həyat keyfiyyəti (HK) pasiyentin fiziki, psixoloji, emosional və sosial funksionallığının integral xarakteristikası olub onun subyektiv izahına əsaslanır. TÇLP-nin hazırlanması itirilmiş funksional və estetik dəyişikliyi bərpa edərək həyat keyfiyyətinə müsbət təsir etməlidir [6].

TÇLP pasiyentin istifadəsinə verildikdən sonra hər hansı bir şikayətin olmaması ortopedik müalicənin qənaətbəxş olması deməkdir. Ancaq bu proses hələ də stomatologiyanın aktual problemi olaraq qalmaqda davam edir.

Tədqiqat işi təkmilləşdirilmiş üsulla hazırlanan TÇLP vasitəsi ilə İTA-nın ortopedik müalicəsinin pasiyentin həyat keyfiyyətinə təsirini qiymətləndirmək məqsədilə aparılmışdır.

Tədqiqatın material və metodları. Tədqiqatda yaşı 45-dən 90-a qədər olan ikincili tam adentiya 102 (50,0%) kişi, 102 (50,0%) qadın olmaqla 204 pasiyentdə TÇLP -in hazırlanması təkmilləşdirilmiş üsulla aparılmışdır. Bunlardan:

- 84 pasiyent (42 kişi, 42 qadın) İTA ilə əlaqədar axırıncı 3 il ərzində müxtəlif səbəblərə (pis və mürəkkəb şərait, psixoemosional gərginlik, protezləmənin davam etmə müddəti, protez adaptasiyanın çətinliyi, stomatoloq-ortopedə müraciətdən əvvəl qıcıqlanmalarla əlaqədar) görə TÇLP üçün müraciət etməyiblər;

- 60 pasiyentin (30 kişi, 30 qadın) İTA ilə əlaqədar olaraq hər iki çənəsində «ənənəvi metod»la hazırlanmış TÇLP-i vardır, tam çıxarılan lövhəli protez klassik üsulla hazırlanıb, ancaq onları bir gün də olsa ağrının olması, öyümə refleksi, pis fiksasiya, qida çeynəmənin mümkünsüzlüyü, nitqin pozulması, qulaqlarda küy və eşitmənin zəifləməsi ilə əlaqədar olaraq istifadə etməyiblər;

- 60 pasiyentin (30 kişi, 30 qadın) İTA ilə əlaqədar olaraq TÇLP-i vardır, ortopedik müalicədə TÇLP ənənəvi metodla hazırlanıb, buna baxmayaraq onlar qənaətbəxş hesab edilmir, istifadəsi çətinliklər yaradır. Bunların yenilənməsinə ehtiyac vardır.

Təkmilləşdirilmiş üsulla [7] TÇLP hazırlanmasının klinik və texniki mərhələləri:

- **1-ci klinik mərhələ:** müayinə, diaqnoz, müalicənin planlanması, protez sahəsindən anatomik ölçünün alınması;

- **1-ci texniki mərhələ:** ölçüdən əsas və köməkçi modellərin alınması, akril bazisli mum yastığın hazırlanması;

- **2-ci klinik mərhələ:** çənələrin mərkəzi münasibətlərinin təyini və dişlərin seçilməsi;

- **2-ci texniki mərhələ:** modellərin artikulyatora nəqli, süni dişlərin düzülməsi;

- **3-cü klinik mərhələ:** protezin mum konstruksiyasının yoxlanılması və funksional ölçünün alınması;

- **3-cü texniki mərhələ:** protezin mum konstruksiyasının funksional ölçü ilə birlikdə akrillə əvəz olunması

- **4-cü klinik mərhələ:** hazırlanmış tam çıxarılan lövhəli protez konstruksiyasının təhvi.

Həyat keyfiyyəti OHIP-14 Ru anketindən istifadə edilməklə ortopedik müalicədən 33 gün sonra qiymətləndirilmişdir. Suallar stomatoloji sağlamlığa aid olub qidalanma, ünsiyyət və gündəlik həyatda rastlaşdıkları problemlərdən asılı olaraq üç bənddən ibarətdir. Hər bir sualın 5 variantda cavabı vardır. Cavab variantları «həmişə» (4 bal), «tez-tez» (3 bal),

«az» (2 bal), «çox az» (1 bal), «heç vaxt» (0 bal) intervalında variasiya edir. Həyat keyfiyyətinin stomatoloji göstəricilərinin pisləşməsi ümumi balın artması ilə xarakterizə olunur [6].

Statistik analiz variasiya, korrelyasiya, dispersiya üsullarının tətbiqi ilə MS EXCEL 2019 və IBM SPSS-26 proqramlarının köməyi ilə yerinə yetirilmişdir. Müqayisə üçün qeyri-parametrik U-Mann-Whitney meyarı tətbiq edilmişdir. Keyfiyyət göstəricilərinin müqayisəsi üçün χ^2 -meyarından (Chi-square Pearson) istifadə edilmişdir.

Tədqiqatın nəticələri və onların müzakirəsi. İkincili tam adentiyanın (İTA) tam çıxarılan lövhəli protezlə (TÇLP) ortopedik müalicəsindən 33 gün sonradan etibarən pasiyentlərin həyat keyfiyyəti (HK) yaxşılaşmışdır. Anketin əvvəlki göstəriciləri ilə müqayisədə OHIP-14 Ru anketindəki balların cəmi minimum $1,15 \pm 0,3$ bal olmuşdur ki, bu zaman orta hesabla $16,1 \pm 7,1$, yəni 2,3 dəfə azalmışdır. OHIP-14 Ru sorğu anketindəki toplanan balların sayının azalması həyat keyfiyyətinin yaxşılaşmasının göstəricisidir. Ortopedik stomatoloji müalicədən sonra pasiyentlərin həyat keyfiyyətinin yaxşılaşması dolayısı ilə də sübut edir ki, istifadə etdikləri protezlərində narahatedici problem olmadığını görə müalicədən razıdılar və təkrar müayinədə iştirak etməkdən imtina etmirdilər. Göründüyü kimi, pasiyentlərdə dişlər tamamilə itirilərək İTA yarandıqda HK meyarları aşağı enir ki, bu da stomatoloji göstəricilərin pisləşməsi, ümumi balın artması ilə xarakterizə edilə bilər.

İTA-nın TÇLP-lə ortopedik müalicəsindən sonra həyat keyfiyyətinə təsir edən ilk sosial faktor pasiyentlərin yaşı olmuşdur. Müalicədən sonra həyat keyfiyyəti 45-59 yaşlı pasiyentlərlə müqayisədə 60-74 yaşlı pasiyentlərdə 1,2 dəfə, 75-90 yaşlı pasiyentlərdə isə 1,4 dəfə artmışdır (Cədvəl 1). 75-90 yaşlı pasiyentlərdə müalicədən əvvəl həyat keyfiyyətinin çox pis olmasına baxmayaraq, müalicədən sonra əhəmiyyətli yaxşılaşma müşahidə edildi. Anketdəki fərdi suallara cavabları təhlil edərkən belə nəticəyə gəldik ki, həyat keyfiyyətindəki dəyişikliklər ilk növbədə qidalanma problemləri ilə əlaqədardır. Ancaq müxtəlif yaş dövrlərində İTA-nın davam etmə müddətindən asılı olaraq TÇLP-dən istifadə olunmasına baxmayaraq, pasiyentlər, heç bir şikayət bildirmədilər, heç bir funksional çatışmazlıq yox idi. Çox güman ki, bu nəticə pasiyentlərin öz vəziyyətləri haqqında psixoloji qavrayışlarındakı dəyişikliyi əks etdirir.

Cədvəl 1. Müalicədən sonra həyat keyfiyyətinin pasiyentlərin yaşından asılılığı

Sıra	Anket sualı	45-59 yaş	60-74 yaş	75-90 yaş
1.	Dişləriniz, ağız boşluğu selikli qışası və protezinizdəki problemlə əlaqədar ağız dadınız itirilibmi?	2,2±0,8	1,7±0,7*	1,4±0,5*
2.	Ağız boşluğunda ağrı hiss edirsiniz?	2,0±0,7	1,6±0,6*	1,2±0,4*
3.	Dişləriniz, ağız boşluğu selikli qışası və protezinizdəki problemlə əlaqədar qida qəbulu çətinidir?	2,2±0,6	1,8±0,7	1,5±0,5*
4.	Dişləriniz, ağız boşluğu selikli qışası və protezinizdəki problemlə əlaqədar qeyriqənaətbəxş qidalanırsınız?	2,1±0,5	1,6±0,5*	1,4±0,5*
5.	Dişləriniz, ağız boşluğu selikli qışası və protezinizdəki problemlə əlaqədar qidamı kəsmək məcburiyyətindəsiniz?	2,0±0,5	1,6±0,5*	1,4±0,5*
6.	Dişləriniz, ağız boşluğu selikli qışası və protezinizdəki problemlə əlaqədar narahatçılıq hiss edirsiniz?	1,8±0,5	1,4±0,5	1,2±0,5
7.	Dişləriniz, ağız boşluğu selikli qışası və protezinizdəki problemlə əlaqədar sözləri tələffüz etməkdə çətinlik çəkirsiniz?	1,9±0,6	1,7±0,7	1,4±0,5
8.	Dişləriniz, ağız boşluğu selikli qışası və protezinizdəki problemlə əlaqədar insanlarla ünsiyyətdə çətinlik çəkirsiniz?	1,6±0,5	1,4±0,5	1,2±0,5
9.	Dişlə, ağız boşluğu selikli qışası və ya protezlə əlaqədar problemlər sizi narahat edirmi?	1,6±0,5	1,4±0,5	1,2±0,5
10.	Dişlə, ağız boşluğu selikli qışası və ya protezlə əlaqədar problemlər insanlarla ünsiyyət qurarkən artan qıcıqlanmaya səbəb olur?	1,5±0,5	1,3±0,4	1,2±0,5
11.	Dişləriniz, ağız boşluğu selikli qışası və protezinizdəki problem səbəbi ilə gündəlik işinizdə çətinlik çəkirsiniz?	1,4±0,5	1,3±0,4	1,2±0,3
12.	Dişləriniz, ağız boşluğu selikli qışası və protezinizdəki problem istirahətinizə, rahatlığınıza mane olur?	1,4±0,5	1,3±0,4	1,1±0,3
13.	Dişləriniz, ağız boşluğu selikli qışası və protezinizdəki problemlərə görə həyatınız az maraqlıdır?	1,3±0,5	1,2±0,4	1,1±0,3
14.	Dişləriniz, ağız boşluğu selikli qışası və protezinizdəki problemlərlə əlaqədar tamamilə həyatdan imtina məcburiyyətindəsiniz?	1,4±0,5	1,3±0,4	1,2±0,3

Qeyd: * işarəsi ilə qruplar arasında fərqlərin statistik baxımdan etibarlılığı əks etdirilmişdir

Tədqiq edilən pasiyentlərdə həyat keyfiyyətinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir edən digər amil – cinsiyyətdir. Müalicədən 33 gün sonra qadınların həyat keyfiyyəti 1,9 dəfə, kişilərininki isə 1,6 dəfə yaxşılaşmışdır. Eyni zamanda, əvvəlki vəziyyətdə olduğu kimi, HK ilk növbədə qidalanma probleminə münasibətin dəyişməsi səbəbindən yaxşılaşmışdır. HK-nin yaxşılaşması, çox güman ki, pasiyentlərin vəziyyəti haqqında subyektiv hissiyyatla əlaqədar idi. Təəssüf ki, tədqiq edilən nümunə cinsiyyətin və yaşın həyat keyfiyyətinə eyni vaxtda təsirini müəyyən etmək üçün kifayət deyildi. Ancaq bizə göründüyü kimi, 75-90 yaşlı insanlar qrupunda cinsi fərqlər əhəmiyyətli deyildi, daha böyük yaş kateqoriyalarında isə daha qabarıq görünürdü. Müalicədən sonra ilkin olaraq 60-74 və 75-90 yaşlı pasiyentlərdə həyat keyfiyyəti ən yüksək səviyyədə yaxşılaşmışdır. Stomatoloji qüsurun bərpa olunaraq müalicəsi isə həyat

keyfiyyətinin uyğun dəyişməsinə səbəb oldu. Üst və ya alt çənə dişlərinin olmamasının elə də fərqi yox idi. Halbuki, ilk baxışda hər iki çənədə dişlərin olmaması ən pis həyat keyfiyyəti göstəriciləri ilə əlaqələndirilə bilər.

Ancaq həyat keyfiyyətindəki dəyişiklik qidalanma probleminə münasibətlə əlaqədar rast gəldi. Başqa sözlə, əldə olunan fərqlərin əsasən subyektiv olduğunu güman etmək olar. HK-yə təsir edən digər klinik amil, müşahidə edilən anatomik dəyişikliklərin estetik qüsurları kimi görünməsidir. Buna görə ortopedik müalicədən 33 gün sonra həyat keyfiyyəti müxtəlif səbəblərə görə TÇLP-i olmayan pasiyentlərdə 1,5 dəfə, üst və alt çənəsində «ənənəvi metod»la hazırlanmış TÇLP-i olan, ancaq onları bir gün də olsa istifadə etməyən pasiyentlərdə 1,8 dəfə, ikincili tam adentiya ilə əlaqədar olaraq TÇLP-i olan, ortopedik müalicədə TÇLP «ənənəvi metod»la hazırlan-

mış, uzun müddət istifadə edildiyinə görə qənaətbəxş hesab edilməyən, istifadəsi çətinliklər yaradan, yenilənməsinə ehtiyac olan pasiyentlərdə 2,1 dəfə yaxşılaşmışdır. Qeyd edək ki, müalicədən əvvəl pasiyentlərin hamısının həyat keyfiyyəti aşağı idi. Əvvəlki vəziyyətdə olduğu kimi, həyat keyfiyyətinin dəyişməsi yalnız subyektiv səbəblərlə izah edilə bilər.

Təkmilləşdirilmiş metodla TÇLP hazırlanan zaman funksional ölçüyə həkim yox, pasiyentin özü təsir göstərir. Bu təsir pasiyentin hazırlanmış protezdən istifadəsi zamanı protezə etdiyi təzyiqə uyğun olduğuna görə yerinə yetirilən müxtəlif funksiyalar zamanı əlavə yüklənmə hesabına diskomfort hissi yaratmır, travmatik təsir göstərmir, kəskin və xronik iltihab əmələ gəlmədiyinə görə protezin funksionallığı qənaətbəxş olur və bu pasiyentlərdə HK-nin yaxşılaşması müşahidə edilir.

Beləliklə, ortopedik müalicədən sonra həyat keyfiyyətinin həm sosial, həm də klinik faktorlardan asılı olduğunu nəzərə alaraq pasiyentlərin həyat keyfiyyətindəki dəyişikliklər subyektiv amillərlə əlaqələndirilə bilər.

Nəticələrdən çıxarış

Tam çıxarılan lövhəli protez gəzdirən pasiyentlərdə:

a) qidalanma problemini əks etdirən ilk beş sualın orta göstəricisi 45-59 yaşlı pasiyentlərlə $2,1 \pm 0,62$ bal, 60-74 yaşlı pasiyentlərdə $1,66 \pm 0,6$ bal, 75-90 yaşlı pasiyentlərdə isə $1,38 \pm 0,48$ bal olmuşdur;

b) ünsiyyət problemini əks etdirən 6-10-cu sualların orta göstəricisi 45-59 yaşlı pasiyentlərlə $2,08 \pm 0,52$ bal, 60-74 yaşlı pasiyentlərdə $1,24 \pm 0,52$ bal, 75-90 yaşlı pasiyentlərdə isə $1,24 \pm 0,5$ bal olmuşdur;

c) gündəlik həyat problemini əks etdirən 11-14-cü sualların orta göstəricisi 45-59 yaşlı pasiyentlərlə $1,38 \pm 0,5$ bal, 60-74 yaşlı pasiyentlərdə $1,28 \pm 0,4$ bal, 75-90 yaşlı pasiyentlərdə isə $1,15 \pm 0,3$ bal olmuşdur.

d) ikincili tam adentiyanın tam çıxarılan lövhəli protezlə təkmilləşdirilmiş üsulla ortopedik müalicəsindən 33 gün sonra OHİP-14 Ru anketi nəticələrinə görə bütün yaş qrupları üzrə həyat keyfiyyəti göstəriciləri qənaətbəxş olmuşdur.

ƏDƏBİYYAT

1. Bayramov Y.I. Determination of the loading zone under the denture base with a fully removable plate // Azerbaijan Medical Journal. 2024. No. 3.-p. 153-157.
2. Bayramov Y.I. Method for forming anatomical relief of a complete removable plate denture of the upper jaw, EAPO-EURASIAN PATENT for invention 2024. No. 046345.
3. Zou Y., Zhan D. Evaluation of psychological guidance impact on complete denture wearer's satisfaction // Journal of Oral Rehabilitation. 2014;41(10): -p.744-753. doi: 10.1111/joor.12202.
4. Kalashnikov D.V., Kindiy D.D., Korol D.M., Kindiy V.D. Analysis of denture base impact on the denture foundation area tissues // World Journal of medicine and biology. 2020; 1(71): -p.58-62. doi: 10.26724/2079-8334-2020-1-71-58-62.
5. Sghaireen M. G., AL-Omiri M. K. Relationship between impact of maxillary anterior fixed prosthodontic rehabilitation on daily living, satisfaction, and personality profiles // The Journal of Prosthetic Dentistry. 2016;115(2): -p.170-176. doi: 10.1016/j.prosdent.2015.07.009.
6. Веденева Е.В., Гуревич К.Г., Вагнер В.Д. Качество жизни пациентов после эстетического стоматологического лечения//Российская стоматология. 2011;4(3):40-43 [Vedeneva E.V., Gurevich K.G., Wagner V.D. Quality of life of patients after aesthetic dental treatment//Russian Dentistry. 2011;4(3):40-43].
7. Bayramov Y.I. Comparative evaluation of the functionality of fully removable plate prostheses// Azerbaijan Medical Journal. 2023. No. 3.-p. 15-22.

КАЧЕСТВО ЖИЗНИ ПАЦИЕНТОВ ПОСЛЕ ОРТОПЕДИЧЕСКОГО ЛЕЧЕНИЯ ПОЛНОЙ ВТОРИЧНОЙ АДЕНТИИ

Ю.И.Байрамов

Кафедра ортопедической стоматологии Азербайджанского медицинского университета, Баку, Азербайджан

Резюме. В статье изложены результаты исследования качества жизни пациента (КЖ) после ортопедического лечения полной вторичной адентии (ПВА) с полными съемочными пластиноч-

ными протезами (ПСПП). В исследовании были отражены результаты обследования 204 пациентов в возрасте от 45 до 90 лет, в том числе 102 (50,0%) мужчин и 102 (50,0%) женщин. Для этого был использован опросник OHIP-14 Ru для оценки КЖ до и через 33 дня после ортопедического лечения усовершенствованным методом. Улучшение качества жизни пациентов наблюдалось через 33 дня после ортопедического лечения ПВА. После лечения качество жизни пациентов в возрасте 60-74 лет улучшается в 1,2 раза, что превышает показатель для пациентов в возрасте 45-59 лет. После лечения пациенты из более старших возрастных групп испытывают лучшее качество жизни. Качество жизни пациентов в возрасте 75-90 лет улучшается в 1,4 раза, что превышает показатель для пациентов в возрасте 45-59 и 60-74 лет. Усовершенствованный метод изготовления полных съёмочных пластиночных протезов (ПСПП) при полной вторичной адентии (ПВА) приводит к большему улучшению качества жизни по сравнению с другими видами ортопедического лечения.

QUALITY OF LIFE OF PATIENTS AFTER ORTHOPEDIC TREATMENT OF SECOND COMPLETE ADENTIA

Y.I.Bayramov

Department of Orthopedic Stomatology, Azerbaijan Medical University, Baku, Azerbaijan

Summary. The article presents the results of a study on the quality of life (QL) of patients after orthopedic treatment of secondary complete adentia (SCA) with removable complete dentures (RCD). The study involved 204 patients aged 45 to 90 years, including 102 (50%) men and 102 (50%) women. The OHIP-14 Ru questionnaire was used to assess the quality of life before and 33 days after orthopedic treatment using an improved method. A significant improvement in quality of life was observed 33 days after the treatment. The quality of life of patients aged 60-74 improved by 1.2 times, surpassing that of patients aged 45-59. Patients from older age groups showed the highest improvement in quality of life. In particular, patients aged 75-90 experienced a 1.4 times greater improvement compared to those aged 45-59 and 60-74. The use of an improved method for fabricating RCD in the treatment of secondary complete adentia resulted in a more significant enhancement of quality of life compared to other orthopedic treatment options.

Müəlliflə əlaqə üçün:

Bayramov Yuris İdris oğlu – Azərbaycan Tibb Universitetinin Ortopedik stomatologiya kafedrasının assistenti, tibb üzrə fəlsəfə doktoru

E-mail: ybayramov@amu.edu.az

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8602-0007>